

BEGINNEN MET EIGEN ERVARINGEN

Bij taalvorming werken we altijd met eigen ervaringen. Die vormen het centrum van iedere activiteit die we met kinderen doen. Vanuit eigen ervaringen gaan we vertellen, schrijven, tekenen en spelen. Dat levert mooie teksten, tekeningen en scènes op. Dit katern gaat over hoe je begint. De consulenten van stichting Taalvorming beschrijven twaalf manieren waarop ze kinderen op het spoor van hun eigen ervaringen zetten. Twaalf manieren om op verhaal te komen.

Waarom altijd eigen ervaringen?

Eigen ervaringen zijn spannend en nooit voorspelbaar. Dit houdt kinderen betrokken. En, ook niet onbelangrijk, eigen ervaringen heeft iedereen in gelijke mate. Kinderen die meer weten zijn niet in het voordeel.

Als we werken met taalvorming merken we hoeveel taalrijkdom eigen ervaringen oproepen. Om een eigen ervaring precies te beschrijven heb je niet genoeg aan algemene woorden als leuk en mooi. Naar woorden, die preciezer zijn kun je samen zoeken. Danilo zoekt het juiste woord om een munt te beschrijven die hij zag liggen. De groep helpt. We maken een lijst met woorden die hij kan gebruiken: glimmen, glinsteren, schitteren, glanzen. 'Ja glanzen, dat is het, want het glom maar een beetje.' Alleen omdat hij de munt echt zag, kan hij hem zo precies beschrijven. Met goede 'opstapjes' in de groep komen kinderen makkelijker tot het verwoorden van eigen ervaringen.

Beginnen met het maken van de kring

We gaan in de kring. Maar niet in dezelfde volgorde waarin de kinderen meestal zitten. Ik vraag wat voor soort haren er zijn in de groep. 'Krullen', roept Nadima.

Eerst komen alle kinderen met krullen in de kring. Daarna volgen de kinderen met staarten, de kinderen met stekeltjes etc. Iedere les kiezen we een andere volgorde waarop kinderen in de kring komen. Bij deze les over haren, sloot het mooi aan bij het thema van wereldoriëntatie, maar dat hoeft niet.

Neem wel een criterium waar genoeg variatie in zit. Met leeftijd ben je in een groep met vooral 8- of 9-jarigen snel klaar.

Variatie: De kinderen maken voor ze in de kring gaan een tekening in een kadertje. Teken bijvoorbeeld een dier, dat je vandaag hebt gezien. Eerst komen de kinderen in een kring die een dier hebben gezien dat vliegt, dan degenen met horens etc.

Na een paar keer doen, kunnen kinderen zelf een volgordecriterium bedenken.

Beginnen met een opwarmspel

We spreken drie commando's af. Het is handig als die aansluiten bij het onderwerp van de (drama) les. Bij het onderwerp 'klusjes' is een commando bijvoorbeeld 'kwast'. Dan maak je de beweging alsof je iets verft. De spelleider geeft de commando's. De spelers moeten deze zo snel mogelijk volgen. Er is een moeilijkheid: het commando mag alleen worden uitgevoerd als de spelleider het woord 'commando' erbij zegt. Dus als hij alleen 'kwast' zegt, mogen de spelers niets doen. Wie af is gaat zitten.

Beginnen met kijken naar elkaar

Ik neem een kind in gedachten en noem drie dingen op die te zien zijn aan de kleren van dat kind. Pas als ik drie dingen heb opgenoemd mogen de kinderen hun vinger opsteken. Je begint met iets dat voor veel kinderen geldt. Bijvoorbeeld: 'Het kind heeft een blauwe broek aan.' Daarna noem je iets wat maar een paar kinderen hebben.

Bijvoorbeeld: 'Ik zie ergens gele letters.' En tot slot iets wat maar één kind heeft in combinatie met de twee eerste dingen. Bijvoorbeeld: 'Het kind heeft een rits.' Na een paar keer mag een kind iemand in gedachten nemen.

Beginnen met een kort rondje

We beginnen als we in de kring zitten met een kort rondje. Het bevestigt het groepsgevoel: ieders stem wordt even gehoord, je hoort erbij, of je nu verlegen bent of niet. Het kan de drempel verlagen om later meer te vertellen.

Iedereen zegt zijn naam maar vertelt er ook iets persoonlijks bij. Iets kleins waar je niet lang over na moet denken. Zoals de kleur van je tandenborstel of iets dat je zag toen je de voordeur opendeed. Het kan handig zijn om dit rondje te laten aansluiten bij het onderwerp van je taalronde. Dan zit je in een klap in je onderwerp. Zo kan je een taalronde over het weer beginnen met een korte ronde over één kledingstuk dat je thuis hebt, dat voor een bepaald soort weer is. Een vertelronde over telefoneren kun je beginnen met het nadoen van de jingle van de telefoon thuis.

Beginnen met kijken wie hetzelfde deed

We maken een kring. Om de beurt stapt een kind naar voren en speelt iets, zonder woorden, dat het in de pauze heeft gedaan. De anderen kijken goed. Iedereen die hetzelfde deed, gaat staan!

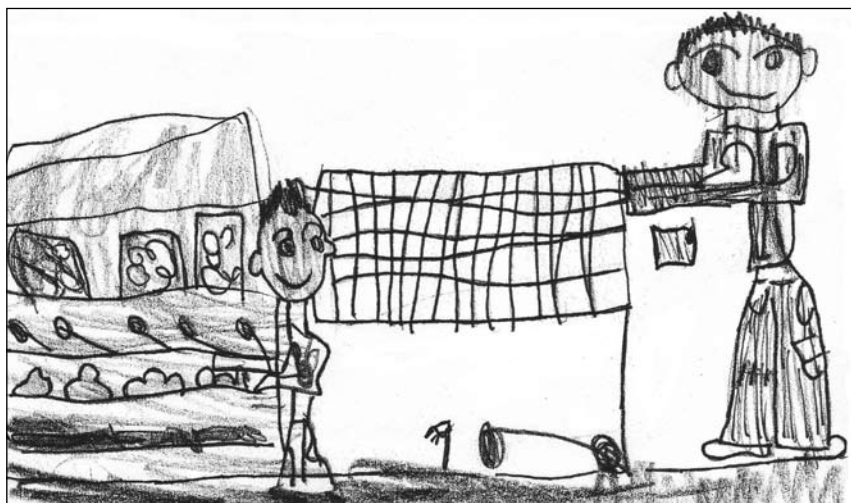
Er zijn allerlei variaties te bedenken: iets dat je wel eens deed in een park, in het zand, in de huiskamer.

Beginnen met voorwerpen

Ik leg een voor een verschillende soorten spiegels neer: een make-upspiegeltje, een scheerspiegel, een grote spiegel. Nog voor ik alles heb neergelegd, pakt Younes het make-upspiegeltje en laat zien hoe hij het make-upspiegeltje van zijn moeder gebruikt om te seinen.

Voorwerpen zijn zeer concrete aanleidingen voor verhalen. Je kunt beginnen door zelf een verhaal bij een van je voorwerpen te vertellen, soms zijn de kinderen je voor en kun je doorgaan op wat er verteld wordt. Kinderen die woorden tekort komen, kunnen uitbeelden wat ze ermee deden.

Kies voorwerpen van een soort (zoals verschillende soorten sleutels of schoenen), voorwerpen met dezelfde vorm (allemaal ronde dingen) of voorwerpen die op een andere manier bij elkaar horen zoals de inhoud van jas- of broekzakken of dingen die je op straat kunt vinden (zoals muntjes, steentjes etcetera). Sommige voorwerpen roepen zoveel op dat je er maar een nodig hebt, zoals een hoofdkussen of een van onze succesnummers: een model van een winkelwagentje.

Beginnen met geluiden

We bedenken welke geluiden je 's nachts hoort als je in bed ligt. Als een kind een geluid weet, mag het het laten klinken. De groep raadt wat het is.

Variatie: Dit spel kan je ook in groepjes kort laten voorbereiden. Elke keer zit of staat er een groepje in het midden van de kring. De rest van de groep doet zijn ogen dicht. Er klinkt een geluid. Wat horen we? En waar zijn we? Denk aan in het zwembad, bij de tandarts, op het schoolplein etc.

Beginnen met losse woorden

In groep 6 vraag ik de kinderen om een briefje met een woord te pakken van het stapeltje. Ik zeg: 'Bij dat woord kijk je waaraan je moet denken. Iets dat je zelf hebt mee-gemaakt. Daar maak je een zin van.' Ik geef een voorbeeld. Bij het woord 'figuurtjes' denk ik aan de zandbak in de speeltuin bij mijn huis. Daar liggen soms emmertjes en speelgoedjes naast, als het speeltuinhuisje open is. Ik maak als zin: Naast de zandbak liggen emmertjes.

Nu zij. Ik pak het woord 'lat'. Akaash zie ik meteen opveren. Laatst brak hij zijn linaal in tweeën op zijn tafel. We bedenken wat voor zin Akaash kan maken. Het wordt: 'Ik brak mijn linaal'. Ze snappen het nu. Ik laat ze allemaal drie briefjes met een woord trekken uit de waaier die we eerder gemaakt hebben. Bij alle drie de woorden schrijven ze zinnen, en uit die drie zinnen kiezen ze de zin waarover ze nog wel meer willen vertellen. Losse woorden kunnen in een groep met ervaring in taalvorming genoeg materiaal bieden voor een taalronde. De woorden kunnen op allerlei manieren verzameld zijn: uit teksten, uit bordrijen, uit de oefenboeken van de methode, uit woordspelletjes als kettingassociaties, uit gedichten. Net als voorwerpen kunnen woorden associaties en herinneringen oproepen, en kunnen ze zo het startpunt zijn voor vertellen en schrijven.

Beginnen met standbeelden maken

Ik verdeel de kinderen in duo's en vraag ze elkaar te vertellen over een keer dat ze heel laat gingen slapen. Misschien mocht je laat opblijven of misschien kon je niet slapen.

Vraag de tweetallen om een standbeeld te maken van één moment uit hun verhalen. Hoe stond, zat of lag je? Hoe keek je? De één helpt de ander!

Daarna bekijken we met zijn allen de standbeelden. Vraag de kinderen bij ieder standbeeld een zin maken. Het mag iets zijn waar diegene aan denkt, of wat diegene voelt enz.

Dan mag de speler vertellen of dit in het echt ook zo was.

Beginnen met een gedicht

Ik lees twee keer het gedicht 'Zomer' van Gerrit Krol voor. Een gedicht met schijnbaar eenvoudige zinnen als 'het duin is leeg' en 'De dag is heel'. De zin 'De zon is grijs' leidt tot een gesprek over hoe en wanneer de zon nou grijs kan zijn. Ongemerkt schakelen we over naar eigen ervaringen van de kinderen met zonlicht. Ze proberen precies te beschrijven hoe dat licht eruit zag. Niet alleen geel, maar juist wit of met veel roze erin. Dichters gebruiken woorden die net iets anders zijn dan gebruikelijk. Hierdoor kijk je als lezer even ook net iets anders naar de werkelijkheid. Die verwondering en ook die precisie van formuleren gebruiken we om kinderen beter te laten kijken naar hun eigen ervaringen. Kies altijd een gedicht waar je zelf wat mee hebt, het hoeft geen kindergedicht te zijn.

Beginnen met beeldende kunst

Samen associëren we op een afbeelding van Keith Haring waarop twee mensen elkaar vasthouden. Mindertalige kinderen krijgen ideeën aangereikt door de anderen. Een kind roept: 'vrienden' en 'vrienden maken'. Wat is het verschil? We bedenken: bij 'vrienden maken' heb je ze nog niet, je moet er nog wat voor doen. Wat moet je daarvoor doen? 'Je moet elkaar leren kennen.' En hoe doe je dat? Door samen iets te doen vinden de kinderen.

Zomer
*Het land is warm.
 De weg is wit.
 Het duin is leeg.
 De zee is stil.
 De zon is grijs.
 De dag is heel.*

We gaan iets samen doen. In tweetallen omarmen de kinderen elkaar. Ze kijken heel precies naar het schilderij van Haring. Ze overleggen hoe ze zo nauwgezet mogelijk in de juiste houding kunnen gaan staan. Ze geven elkaar aanwijzingen. 'Nee jouw arm is om mijn buik.' 'nee joh dat is geen buik.' 'Juf hoe heet dit?' 'Middel' 'Ja dat zeg ik toch, jouw arm is om mijn middel.'

Beginnen met associëren

Een worp met twee dobbelstenen in groep 8. Over het getal dat er komt te liggen, schrijven we een associatie. De kinderen associëren veel met leeftijden van mensen die ze kennen en met data.

In de volgende ronde associëren we op de woorden die ik noem: paleis, Dirk van de Broek, stoplicht, snoepje, bruin, speelplaats, moeten, mogen, Zwarte Piet. Bij elk woord schrijven ze een mens op aan wie ze moeten denken. Er ontstaat bij iedereen een lijstje mensen. Over een iemand van dat lijstje gaan we vertellen, over een keer met die persoon.

Vrij associëren is een belangrijke vaardigheid bij taalvorming. Associatie-werkvormen komen meestal aan het begin van een taalronde, als we nog met zijn allen op zoek zijn naar een interessant onderwerp om over te vertellen en te schrijven. Het kan gebeuren aan de hand van woorden, voorwerpen, smaken, geuren, foto's, muziek.

Verder werken met taalvorming?

Deze twaalf voorbeelden kunnen het begin zijn van een taalronde. Vanuit het raadspelletje kom je in gesprek over al dan niet expres dezelfde kleren dragen. Vanuit het commandospel ga je door over klusjes die je in huis doet. Het is de kunst om kinderen steeds preciezer naar hun eigen ervaringen te laten kijken. Pas dan kan je er levendig over vertellen, schrijven of spelen.

Op de website www.taalvorming.nl staan artikelen en filmpjes over het werken met taalvorming. Daar zijn ook de publicaties te vinden die consultants van stichting taalvorming maakten.

Stichting Taalvorming ondersteunt en begeleidt scholen, die hun taalonderwijs willen verrijken met taalvorming en drama. We coachen en begeleiden dicht op de werkvloer en zoeken samen met de groepsleider(s) hoe taalonderwijs beter kan. Vormen die we daarbij gebruiken zijn

onder andere voorbeeldlessen, coaching, videoïnteractie, team- en bouwbijskomsten/trainingen en begeleidde taalinterviews.
 Fotografie: Henk Rougoor